

Hver sjette folkeskoleelev i 9. klasse får ikke en adgangsgivende eksamen til videre uddannelse

Af Benedikte Bjerger, ROCKWOOL Fondens Interventionsenhed

Knap 84 pct. af folkeskoleeleverne i 9. klasse fik i 2019 en eksamen, som gav adgang til at fortsætte på en erhvervsuddannelse. Dermed var der 16 pct., der ikke opfyldte adgangskravene til videre uddannelse. Både for de unge selv og for samfundet har det store konsekvenser ikke at få en kompetencegivende uddannelse.

Nye adgangskrav for at komme ind på en kompetencegivende uddannelse

For at søge ind på en ungdomsuddannelse efter 9. klasse skal elever opfylde en række adgangskrav. Adgangskravene til de gymnasiale uddannelser er generelt lidt højere mht. karaktergennemsnit sammenlignet med adgangskravene til erhvervsuddannelserne.

For at komme ind på en erhvervsuddannelse har det siden 2015 været et krav, at man består grundskolens afgangseksamen i dansk og matematik. Det gør man ved at få mindst 2 i gennemsnit i både dansk (mundtlig og skriftlig – herunder retskrivning og læsning) og matematik (skriftlig med og uden hjælpemidler).

Fra 2018 er kravene til elever, som ønsker at blive optaget på en erhvervsskole, blevet yderligere skærpet. Udover kravet om mindst 2 i dansk og matematik, er det også blevet et krav, at eleverne består grundskolens afgangseksamen i sin helhed. Det betyder, at elever, der har afsluttet grundskolen i 2018 eller senere, skal have mindst 2 i gennemsnit i alle de lovbundne prøver (dansk, matematik, engelsk, fællesprøven i fysik/kemi, biologi og geografi) og i to udtræksfag.

Endeligt er det fra 2018 et krav, at eleverne vurderes uddannelsesparate i 9. klasse. For at være uddannelsesparat skal elevens lærere vurdere, at eleven opfylder de faglige, sociale og personlige forudsætninger for at starte på en erhvervsuddannelse. For at en elev opfylder de faglige forudsætninger, skal gennemsnittet af de afsluttende standpunktskarakterer i 9. klasse være mindst 2 i gennemsnit i hhv. dansk og matematik.

Elever, som ikke opfylder adgangskravene, har fortsat mulighed for at blive optaget gennem en optagelsesprøve og/eller en samtale på den ønskede erhvervsskole. Elever, der inden skolestart har indgået aftale om praktikplads med en virksomhed har ligeledes mulighed for optagelse uden at opfylde de generelle adgangskrav. I 2019 gik 9 procent af elever, der ikke opnåede en adgangsgivende 9. klasse eksamen således direkte videre på en erhvervsuddannelse.

Hver 6. folkeskoleelev kan ikke gå direkte videre på en erhvervsuddannelse

16,4 pct. af folkeskoleeleverne i 9. klasse levede ikke op til alle tre adgangskrav i 2019, jf. tabel 1. Det svarer til at knap 7.000 folkeskoleelever (udover elever på specialskole eller i specialklasser) ikke havde mulighed for at fortsætte direkte videre på en erhvervsuddannelse efter 9. klasse (populationsafgrænsningen er nærmere beskrevet i boks 1).

Indførelsen af de skærpede adgangskrav i 2018 har haft betydelige implikationer for antallet af elever der får en

Adgangskrav for at komme ind på en erhvervsuddannelse:

adgangsgivende folkeskoleeksamen. I 2019 levede 5,3 pct. af eleverne ikke op til adgangskravet om mindst 2 i dansk og matematik, som blev indført i 2015. Med de skærpede krav i 2018 steg andelen af elever uden en adgangsgivende 9. klasse eksamen med 11,1 procentpoint (fra 5,3 pct. til 16,4 pct.). Lovændringen betød således, at godt 4.700 elever ikke havde mulighed for at fortsætte direkte videre på en erhvervsuddannelse.

Mange elever har ikke de nødvendige faglige kompetencer

To ud af de tre adgangskrav er relateret til elevernes faglige kompetencer. For det første kravet om, at eleverne skal have mindst 2 i gennemsnit i dansk og matematik. For det andet kravet om, at eleverne skal bestå grundskolens afgangseksamen i sin helhed, dvs. at det samlede gennemsnit på tværs af alle fag skal være mindst 2 i gennemsnit.

Tablet 1 viser at 5,3 pct. eller knap 2.300 folkeskolelever fik under 2 i dansk og matematik ved afgangseksamen i 2018. Lidt færre bestod ikke grundskolens afgangseksamen i sin helhed (4,5 pct.). Der er således nogle elever, der ikke opnår mindst 2 i dansk og/eller matematik, som alligevel består afgangseksamen i sin helhed grundet relativt høje karakterer i nogle af de andre fag.

Samlet bestod 6,8 pct. af folkeskoleeleverne i 2019 ikke de to faglige adgangskrav.

Uddannelsesparathedskravet spiller en central rolle

Den primære baggrund for indførelsen af uddannelsesparathedsvurderingen var at forebygge frafald fra ungdomsuddannelserne, og således ikke at afskære elever fra disse uddannelser. Til trods herfor har kravet haft stor betydning for andelen af folkeskoleelever, der kan forsætte direkte i videre uddannelse uden godkendelse gennem særskilt optagelsesprøve/samtale, eller praktikaftale.

I 2019 blev 14,3 pct. eller godt 6.000 af eleverne ikke vurderet uddannelsesparate i 9. klasse. Næsten to-tredjedele af dem, som ikke er direkte kvalificeret til en erhvervsuddannelse, lever op til de faglige krav, men bliver ikke vurderet uddannelsesparate. Den primære årsag til den manglende uddannelsesparathed blandt eleverne er, at de ikke lever op til de personlige forudsætninger for at starte på en erhvervsuddannelse. Dette kan fx skyldes en dårlig mødekultur hos eleven, manglende selvtilid og/eller evne til at træffe beslutninger.

Hvad er vi nysgerrige på?

I ROCKWOOL Fondens interventionsenhed arbejder vi systematisk med at finde og udvikle indsatser, der giver udsatte børn og unge nye muligheder for at indgå aktivt i samfundet med uddannelse, beskæftigelse og deltagelse i fællesskaber.

Med de skærpede optagelseskrav til ungdomsuddannelserne er folkeskolens afgangseksamen blevet endnu mere afgørende. I takt med at data bliver tilgængeligt er vi nysgerrige på at undersøge, hvordan det går eleverne, der ikke får en adgangsgivende eksamen efter 9. klasse, fx:

- Er der større tendens til at elever starter på 10. klasse sammenlignet med før 2018?
- Hvor mange af dem der ikke var kvalificerede efter 9. klasse, opnår kvalifikationen efter 10. klasse?
- Ser det ud til at reformen påvirker, hvor mange der faktisk starter på en erhvervsuddannelse (og en gymnasial uddannelse) umiddelbart efter 9. klasse? Og hvor mange ikke-kvalificerede, der alligevel påbegynder en erhvervsuddannelse (eller gymnasial uddannelse)?
- Er der mindre tendens til at elever, der opfylder de skærpede krav, stopper på den erhvervsfaglige uddannelse de er startet på?

Tabel 1: Andelen af folkeskoleelever uden en adgangsgivende afgangseksamen (årgang 2018/2019)

	Antal	Pct.
Elever uden adgangsgivende eksamen efter 9. klasse	6.969	16,4
<i>Opdelt på hvert af de tre adgangskrav*:</i>		
Under 2 i dansk og matematik ved afgangseksamen	2.258	5,3
Ikke bestået grundskolens afgangseksamen i sin helhed	1.891	4,5
Ikke vurderet uddannelsesparat i 9. klasse	6.068	14,3
Elever, der ikke lever op til begge de faglige krav	2.884	6,8
Antal folkeskoleelever i fuldt normalopdelte klasser	42.401	-

Note: Tallene er opgjort for årgang 2018/2019. Samme population danner grundlag for de tre adgangskrav. Elever, der er fritaget fra alle fag eller som ikke eksisterer i grundskolekarakterregisteret er frasorteret (for uddybning se boks 2). *Det bemærkes, at en betydelig del af eleverne ikke lever op til flere af adgangskravene. Andelen af elever der ikke lever op til hvert af de tre adgangskrav, summer derfor ikke til 16,4 pct.

Kilde: ROCKWOOL Fondens Interventionsenhed på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Boks 1: Populationsafgrænsning

Elevpopulationen i nærværende analyse er afgrænset til folkeskoleelever, der går i fuldt årgangsinndelte normalklasser. Ved at afgrænse populationen til folkeskoleelever udelades elever der kommer fra prøvefrie skoler samt privatskoler. Kravet om fuldt årgangsopdelte normalklasser indebærer, at klasser fra skoler, hvor f.eks. 7., 8. og 9. årgangselever undervises sammen, ikke er inkluderet. Populationsafgrænsningen afspejler således interventionens målgruppe bedst muligt.

Desuden er følgende elever ikke medtaget:

- Elever, der går på specialskole eller i specialklasser.
- Elever, der går i klasser med under 5 elever eller mere end 40 elever.
- Elever, der er ankommet til DK efter deres 14. års fødselsdag, og derfor juridisk kan prøvefritages grundet utilstrækkelige danskundskaber, hvis skolelederen vurderer dette meningsfuldt.
- Elever, der i 9. klasse er under 13 år eller over 17 år gamle.

Populationsafgrænsningens betydning i forhold til antallet af observationer, der ligger til grund for de rapporterede tal, er angivet i tabellen neden for.

Kriterier	Antal observationer	Pct. af oprindelig elevpopulation	Reduktion i population
Elever i 9. klasse i 2018/2019, der	68.348	100,0	-
... går i folkeskole	46.193	67,6	22.155
... ikke går på specialskole eller i specialklasser	44.302	64,8	1.891
... går i fuldt årgangsopdelte normalklasser	43.876	64,2	426
... går i klasser med 5-40 elever	43.108	63,1	768
... ikke er ankommet til landet før deres 14. års fødselsdag	43.029	63,0	79
... er mellem 13 og 17 år gamle	43.020	62,9	9
... ikke er fritaget fra alle lovbundne prøvfag	42.849	62,7	171
... ikke mangler i karakterelevregisteret (UDFK)	42.676	62,4	173
... ikke mangler information for uddannelsesparathed	42.401	62,0	275

Jf. tabellen omfatter resultaterne således ikke elever der officielt er fritaget fra *alle* prøvfag i dansk og matematik (retskrivning, læsning, mundtlig fremstilling, skriftlig dansk samt matematik med og uden hjælpemidler), samt elever, der ikke optræder i grundskolekarakterregisteret eller har manglende information om uddannelsesparathed.

Bilag

Datagrundlag

Analysen bygger på elevdata fra Danmarks Statistik og omfatter igangværende elever på 9. klassetrin pr. 1. maj 2019, der havde bopæl i Danmark 1. januar (KOTRE2019). Afgrænsningen til 1. maj er valgt, da vi er interesserede i elevernes tilstedeværelse på tidspunktet for afholdelse af afgangseksaminerne, som typisk starter i maj måned.

Alle eleverne er samkørt med registeret for afgangskaraktærer i 2019 (UDFK2019). Analysen fokuserer på elevernes afgangsprøve i 9. klasse med fokus på skoleåret 2018/2019. Til udregning af, om man har fået mindst 2 i gennemsnit i dansk og matematik, er følgende lovbundne prøver omfattet: matematik med og uden hjælpemidler, mundtlig dansk, skriftlig fremstilling, retskrivning samt læsning. For at bestå grundskolens afgangseksamen i sin helhed skal man have mindst 2 i gennemsnit i alle de lovbundne prøver (dansk, matematik, engelsk, fællesprøven i fysik/kemi, biologi og geografi) og i to udtræksfag.

Gennemsnittet for fagene i hhv. dansk og matematik er beregnet hvis alle prøver er til stede i registeret, hvilket indikerer, at eleven har afholdt alle delprøver som planlagt. Fagene er vægtet i overensstemmelse med ministeriets retningslinjer: <https://www.uvm.dk/erhvervsuddannelser/adgang-og-optagelse/gennemsnit>.

Alle eleverne er desuden samkørt med registeret for uddannelsesparathedsvurderingerne i 9. klasse fra Styrelsen for It og Læring i Børne- og Undervisningsministeriet. For at være uddannelsesparat skal eleven opfylde de faglige, sociale og personlige forudsætninger. Nærværende analyse tager udgangspunkt i minimumskravet for at opfylde de faglige forudsætninger. For at blive vurderet uddannelsesparat til en erhvervsuddannelse, skal gennemsnittet af de afsluttende standpunktskarakterer være mindst 2 i gennemsnit i hhv. dansk og matematik. Gruppen af ikke uddannelsesparate elever dækker således over elever der ikke opfylder de faglige, sociale og/eller personlige forudsætninger for at starte på en erhvervsuddannelse.